

DRŽAVNA KONFERENCA O PREDŠOLSKIH OTROCIH S POSEBNIMI POTREBAMI ZAKLJUČKI

Državna konferenca o predšolskih otrocih s posebnimi potrebami, je, ob praznovanju 60 letnice organiziranega povezovanja strokovnih delavcev na področju skrbi za osebe s posebnimi potrebami, organiziralo Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, 7. Marca 2009, v prostorih centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje CIRIUS v Kamniku.

Na konferenci so udeleženci ponovno opozorili na problematiko zagotavljanja ustreznih možnosti za razvoj predšolskih otrok s posebnimi potrebami s poudarkom na specialno pedagoške in rehabilitacijske pomoči.

Državna konferenca, na kateri so sodelovali udeleženci posveta in vabljeni strokovnjaki, je pokazala, da je na področju spodbujanja razvoja predšolskega otroka storjeno mnogo pozitivnih premikov na sistemski in praktični ravni. Največ so k temu doprinesli odlični strokovni delavci centrov, zavodov in vrtcev kljub temu, da številni formalni pogoji za uresničevanje ustreznih vzgoje otrok s posebnimi potrebami niso zagotovljeni.

Zgodnja obravnava

Zgodnja obravnava še zdaleč ne zadostuje potrebam otrok s posebnimi potrebami. Otrok s posebnimi potrebami potrebuje celo vrsto dodatnih spodbud, da bo lahko od rojstva dalje svoj primanjkljaj postopoma kompenziral ali da bo dobil spodbude, ki mu bodo omogočale razvijanje vseh danih potencialov. Možnosti zgodnje obravnave so deležne le posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami, oziroma posamezni otroci, odvisno od okolja v katerem živijo. Zgodnja obravnava pa ne more biti usmerjena le v otroka, temveč mora zagotavljati strokovno pomoč tudi družini. Temeljiti mora na specifičnih potrebah otroka in njegove družine ter na pravici do izbire. Izvaja se v različnih okoljih, tudi na otrokovem domu in zahteva timsko sodelovanje, različnih, enakovrednih strokovnjakov, kjer vsak od njih vstopa glede na svojo strokovno usposobljenost.

Vzgoja otrok s posebnimi potrebami v vrtcih

V Sloveniji smo na načelni ravni vzpostavili pogoje za uresničevanje koncepcije vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, ki naj bi otrokom s posebnimi potrebami omogočala vzgojo v za otroka najugodnejših pogojih, z možnostjo ustreznih strokovnih pomoči, ki bo otroku zagotavljala spodbujanje vseh danih potencialov na individualni ravni, omogočala možne kompenzacije in mu tako dala možnosti za čim uspešnejšo vključevanje v okolje. Opredelili smo se za inkluzivno vzgojo, za inkluzijo, ki pomeni kulturo življenja, način življenja, spoštovanje vsakega otroka, spoštovanje drugačnosti kot sestavni del vsakdanjega okolja, in s tem spoštovanje in upoštevanje potreb, ki jih imajo otroci s posebnimi potrebami. Predstavlja pravico otroka in njegovih staršev do izbire programov in individualnih programov, oblik vključevanja, dodatne strokovne pomoči, do različnih institucionalnih in neinstitucionalnih oblik vzgoje ter strokovne pomoči otroku in družini.

Razkorak med tem želenim in izvedbenim je v nekaj letih postal tako velik, da kaže na nespoštovanje otrok s posebnimi potrebami in njihovih staršev. Omenimo le nekaj:

- Z uvedbo inkluzivne vzgoje so se pričeli ukinjati posebni oddelki v vrtcih ali odsvetovati vključevanje vanje, četudi je za posameznega otroka ustrežnejše okolje in ustrežnejšo

vplivanje na njegov razvoj (govorimo o možnosti bivanja v malih skupinah, ne o programih, ki ne smejo biti vezani na prostor oz. skupino).

- Pomembno se je podaljšal čas, ko otrok pridobi uradno pravico do ustrežnejšega programa in/ali dodatne strokovne pomoči.
- Otroke se usmerja v oddelke in vrtce in glede na to, določa program in strokovna pomoč – otroka se prilagaja programu v vrtcu.
- Prilagoditve, ki jih otrok potrebuje niso vedno posebej navedene, tako, da jih vrtcu ni potrebno zagotavljati.
- Otrok je deležen »specialno pedagoške in rehabilitacijske pomoči« s strani najrazličnejših strokovnjakov, ne glede na njihovo strokovno usposobljenost.
- Starši, katerih otroci so vključeni v redne skupine otrok, so deležni manj strokovne pomoči.
- Poklic specialnega in rehabilitacijskega pedagoga/defektologa, njegove naloge, vloga in njegovo delovno mesto v vrtcu se je razvrednotilo.
- Sodelovanje v timu in skupinsko delo v timu sta povsem različni dinamiki tima.

SKLEPI:

Udeleženci državne konference poudarjamo, da

- je potrebno zagotovitev celovitega uresničevanja pravic otrok s posebnimi potrebami;
- program zgodnje intervencije, ki ga izvajajo zdravstvene ustanove je potrebno dopolniti specialno vzgojo in podporo družini in ga izvajati v vseh okoljih, tudi na otrokovem domu.
- Potrebno je uvesti Zakon o zgodnji obravnavi, ki bi omogočal, da bi lahko vsak otrok, ki je evidentiran kot otrok s posebnimi potrebami imel možnost zgodnje sistematične obravnave, ki bi izhajala iz potreb posameznega otroka. Zgodnjo pomoč in obravnavo ne potrebuje le otrok, temveč otrokova družina, in po potrebi okolje, izvaja pa se na različnih lokacijah in z različnimi programi. Pri tem je potrebno doreči, kdo je nosilec zgodnje obravnave in nujno zagotoviti medresorsko povezanost.
- inkluzivna vzgoja ne sme biti namenjena promociji vrtca ali zniževanju stroškov za vzgoje predšolskih otrok s posebnimi potrebami;
- je inkluzija kultura življenja, ki sprejema tudi »izključevanje« če je to za otroka manj restriktivno okolje;
- naj se otrokom v vrtcih ustrežna strokovna pomoč zagotavlja na podlagi priporočil strokovnih timov, ki spremljajo otrokov razvoj in družino;
- je pri opredelitvi najustrežnejšega programa za otroka in najustrežnejše dodatne strokovne pomoči potrebno iskati odgovore na vprašanja, kaj otrok potrebuje in kaj je potrebno storiti za njegov optimalni razvoj. Prav zato tudi določba 3 ure/2 uri tedensko dodatne strokovne pomoči ni v skladu z otrokovimi potrebami niti z inkluzivno vzgojo, še najmanj pa z predšolskim obdobjem, ki predstavlja ključno obdobje v otrokovem psihofizičnem razvoju. Dodatno strokovno pomoč otroku je potrebno definirati in opredeliti glede na otrokove potrebe in glede na potrebe zagotoviti pomoč ustreznega strokovnega delavca;
- da dodatna strokovna specialno pedagoška in rehabilitacijska pomoč otrokom s posebnimi potrebami v vrtcu predstavlja odpravljanje, korigiranje in kompenziranje otrokovih motenj in primanjkljajev. Obsega ugotavljanje ravni otrokovega funkcioniranja in ugotavljanje otrokovih potreb s specialno pedagoškega vidika (razvojna in procesna diagnostika), celovito spodbujanje otrokovih potencialov in vplivanje na razvijanje spretnosti, strategij in veščin, potrebnih za učenje in delo. Celoviti pristop zajema otroka kot bio-psiho-

socialno bitje v odnosu do otrokovega socialnega okolja. Zato ne predstavlja le neposrednega dela z otrokom, temveč tudi svetovanje vzgojitelju pri delu z otrokom sodelovanje s starši in družino, drugimi strokovnjaki ... Za izvajanje teh nalog se v okviru študijskega programa za posamezne vrste in stopnje motenj v razvoju usposabljujejo le specialni in rehabilitacijski pedagogi in za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami socialni pedagogi;

- vsi ostali strokovnjaki, ki jim ministrstvo daje pravico do izvajanja dodatne strokovne pomoči, predlagamo, naj dodatno strokovno pomoč definirajo z vidika svoje stroke. Šele tako bomo pripomogli k ustrežnejšemu določanju vrste pomoči otrokom;
- za izvajanje tako kompleksne naloge, kot je dodatna strokovna pomoč je zapisane normative in standarde je potrebno prilagoditi.
- se zavzemamo za to, da morajo pedagoški delavci, ki vstopajo v procese vzgoje otrok s posebnimi potrebami s programi izpopolnjevanja pridobiti znanja s področja specialne in rehabilitacijske pedagogike v tolikšnem obsegu, da bodo lahko vzgajali te otroke v skupini – da bodo kvalitetno opravljali svoje delo;
- inkluzivna vzgoja in integrativna obravnava otrok s posebnimi potrebami ne sme ostati možnost za zamegljevanje poklicnih kompetenc strokovnjakov. Zato naj se spoštuje poklic vzgojitelja in pomembno vlogo, ki jo ta strokovni delavec strokovno odgovorno opravlja s skupino otrok, prav tako pa poklic SRP, ki ima drugačno vlogo, drugačne kompetence in naloge itd. Zato specialni in rehabilitacijski pedagogi zahtevamo, da se delovno mesto v vrtcih ustrezno preimenuje;
- inkluzivna vzgoja ne sme ostati možnost za postavljanje hierarhije članov tima, prevzemanje posameznih nalog, za katere strokovni delavci niso kompetentni ali onemogočanje enakovrednega sodelovanja v timu tistim strokovnim delavcem, ki delajo neposredno z otrokom;
- morajo programi za otroke s posebnimi potrebami predstavljati strokovno podlago za delo z otrokom in izhajati iz potreb otroka. Na izvedbeni ravni morajo omogočati doseganje ustrezne ravni kakovosti vzgoje in vključevanja otroka v njemu najustreznejše socialno okolje. Kot taki predstavljajo temelje za uresničevanje pravic do enakovredne vzgoje ki jo lahko izvajajo le ustrezno usposobljeni strokovnjaki. Ocenjujemo, da prilagojeni program za otroke z motnjami v duševnem razvoju v vrtcu ne izhaja iz potreb otroka, njegovih značilnosti, posebnosti in ne upoštevanja njegove bio-psiho-socialne strukture in drugih doktrinarnih načel stroke, niti ne predstavlja opore ali vodila za delo strokovnemu delavcu. Zato naj se pristopi k spremljanju in evalvaciji tega programa in na podlagi ugotovitev po potrebi zagotoviti ustrezne prilagojene programe za različne skupine in potrebe predšolskih otrok s posebnimi potrebami;
- je potrebno v praksi v večji meri razvijati partnersko sodelovanje strokovnjakov in staršev;
- je potrebno jasno definirati vloge posameznih članov tima za spremljanje otroka s posebnimi potrebami in člane usposabljevati za timsko sodelovanje;
- da se podrobno prouči izvajanje predšolske vzgoje otrok s posebnimi potrebami iz različnih vidikov in da se na Ministrstvu za šolstvo in šport namesti oseba, ki se bo zavzemala za pravice otrok s posebnimi potrebami in njihovih staršev.

Neustrezno je govoriti o vzgoji otrok s posebnimi potrebami, ne da bi ob tem zajeli vse oblike dela in obravnave, v katerih se otroku s posebnimi potrebami odpravljajo, korigirajo ali zmanjšujejo motnje in ovire, iščejo poti za kompenziranje in v katerih se otroku pomaga razviti in organizirati osebnost. Pri tem je potrebno ugotoviti v kakšnih pogojih se otrok s

posebnimi potrebami najboljše razvija. Šele na teh osnovah se lahko organizira in izvaja zgodnja obravnava in vzgoja otrok s posebnimi potrebami. Korektno do otrok je, da te naloge izvaja strokovno ustrezno usposobljen kader.

Tako razumljeno pomoč je potrebno zagotoviti vsem otrokom s posebnimi potrebami v Sloveniji. Zato je na lokalni ravni potrebno omogočiti/zagotoviti izvajanje zgodnjih programov in vzgojnih programov ter podpreti razvoj centrov strokovne pomoči. Hkrati je na regionalni ravni potrebno razviti mrežo pomoči koordinatorjev, ki bodo usmerjali in usklajevali naloge strokovnih delavcev in drugih, pri zagotavljanju strokovne pomoči in svetovanja. Najbrž je že skrajni čas, da odgovornost za uspešno rast malega otroka s posebnimi potrebami ne bi smeli več prepuščati volji in možnostim lokalnih oblasti, temveč (tako kot za nadarjene) zanje prevzeti odgovornost na državni ravni.

Lidija Kastelic